

NGHỊ LUẬN VỀ TÁC PHẨM TRUYỆN (HOẶC ĐOẠN TRÍCH)

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Hiểu rõ thế nào là nghị luận về tác phẩm truyện (hoặc đoạn trích), nhận diện chính xác một bài văn nghị luận về tác phẩm truyện (hoặc đoạn trích).
- Nắm vững các yêu cầu đối với một bài văn nghị luận về tác phẩm truyện (hoặc đoạn trích) để có cơ sở tiếp thu, rèn luyện tốt về kiểu bài này ở các tiết tiếp theo.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Ở các lớp dưới, HS đã được học về các kiểu văn bản cụ thể. Chẳng hạn lớp 7 đã học về văn bản biểu cảm, về văn nghị luận (trong đó có phép lập luận chứng minh và phép lập luận giải thích). Lớp 8 học tiếp khá kĩ về văn bản

nghị luận, về cách nói và viết bài văn nghị luận có sử dụng các yếu tố biểu cảm, tự sự và miêu tả. Vì thế, các tiết dạy – học phần *Nghị luận về tác phẩm truyện (hoặc đoạn trích)*, *Nghị luận về một đoạn thơ, bài thơ* ở lớp 9 phải có sự kế thừa, nâng cao kiến thức đã cung cấp, kĩ năng đã rèn luyện ở các lớp trước. Sự kế thừa, nâng cao này cần thể hiện rõ nhất ở việc nhấn mạnh tính tổng hợp của tri thức, của kĩ năng và tăng cường hoạt động thực hành của HS. Thật ra, trong một bài nghị luận văn học, người viết thường vận dụng nhiều thao tác, kĩ năng (giải thích, chứng minh, phân tích, bình giảng,...) và nhiều khi khó có thể tách bạch một cách rạch ròi các thao tác, kĩ năng. Trong thao tác nghị luận này đã có hoặc đang sử dụng thao tác nghị luận kia. GV cần chỉ rõ cho HS thực tế ấy, từ đó giúp các em biết trình bày một cách có lí lẽ, hấp dẫn những cảm nhận, suy nghĩ, đánh giá của mình về một vấn đề văn học.

2. Bài nghị luận về tác phẩm truyện (hoặc đoạn trích) thuộc nghị luận văn học, là bài văn nhận xét, đánh giá về nhân vật, sự kiện chủ đề hay nghệ thuật của tác phẩm truyện (hoặc đoạn trích). Đề bài nghị luận có thể ra về nhân vật, về chủ đề, về cốt truyện hay về nghệ thuật của tác phẩm.

3. Trong quá trình tổ chức dạy – học các tiết nghị luận về tác phẩm truyện (hoặc đoạn trích) này, GV cần tránh sự gò ép, định hướng quá rõ cho HS, rất nên khuyến khích những suy nghĩ, những cách trình bày có màu sắc riêng của các em.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

Hoạt động 1. Giới thiệu bài.

GV giới thiệu chương trình, yêu cầu bao quát của phần *Nghị luận về tác phẩm truyện (hoặc đoạn trích)* và yêu cầu của tiết học đầu tiên (xem thêm phần *Những điều cần lưu ý ở trên*).

Hoạt động 2. Hướng dẫn HS đọc bài văn và trả lời các câu hỏi trong SGK.

Bước 1. GV cần giải thích cho HS hiểu vấn đề nghị luận chính là tư tưởng cốt lõi, là chủ đề của một bài văn nghị luận. Chính nó là mạch ngầm làm nên tính thống nhất, chặt chẽ của bài văn.

– Vấn đề nghị luận của bài văn : Những phẩm chất, đức tính đẹp đẽ, đáng yêu của nhân vật anh thanh niên làm công tác khí tượng kiêm vật lí địa cầu trong truyện ngắn *Lặng lẽ Sa Pa* của Nguyễn Thành Long.

– Bài văn có thể được đặt tên : *Hình ảnh anh thanh niên làm công tác khí tượng trong truyện ngắn "Lặng lẽ Sa Pa" của Nguyễn Thành Long hay Một vẻ đẹp nơi Sa Pa lặng lẽ...*

Bước 2. Hướng dẫn HS tóm tắt các luận điểm của vấn đề nghị luận, tìm những câu có ý nghĩa nêu lên hoặc cô đúc luận điểm của bài văn.

Dù được miêu tả nhiều hay ít, trực tiếp hay gián tiếp, nhân vật nào của "Lặng lẽ Sa Pa" cũng hiện lên với nét cao quý đáng khâm phục. Trong đó, anh thanh niên làm công tác khí tượng kiêm vật lí địa cầu – nhân vật chính của tác phẩm – đã để lại cho chúng ta nhiều ấn tượng khó phai mờ. (Các câu nêu vấn đề nghị luận)

Trước tiên, nhân vật anh thanh niên này đẹp ở tấm lòng yêu đời, yêu nghề, ở tinh thần trách nhiệm cao với công việc lắm gian khổ của mình. (Câu chủ đề nêu luận điểm)

Nhưng anh thanh niên này thật đáng yêu ở nỗi "thèm người", lòng hiếu khách đến nồng nhiệt, ở sự quan tâm đến người khác một cách chu đáo. (Câu chủ đề nêu luận điểm)

Công việc vất vả, có những đóng góp quan trọng cho đất nước như thế nhưng người thanh niên hiếu khách và sôi nổi ấy lại rất khiêm tốn. (Câu chủ đề nêu luận điểm)

Cuộc sống của chúng ta... thật đáng tin yêu. (Đoạn cuối bài – những câu cô đúc vấn đề nghị luận)

Bước 3. Hướng dẫn HS nhận xét về cách khẳng định các luận điểm của người viết.

– Các luận điểm được nêu lên rõ ràng, ngắn gọn, gợi được ở người đọc sự chú ý.

– Từng luận điểm được phân tích, chứng minh một cách thuyết phục bằng dẫn chứng cụ thể trong tác phẩm. Các luận cứ được sử dụng đều xác đáng, sinh động bởi đó là những chi tiết, hình ảnh đặc sắc của tác phẩm.

– Bài văn được dẫn dắt tự nhiên, có bố cục chặt chẽ. Từ nêu vấn đề, người viết đi vào phân tích, diễn giải rồi sau đó khẳng định, nâng cao vấn đề nghị luận.

Hoạt động 3. Ghi nhớ.

Yêu cầu HS đọc kĩ và củng cố phần *Ghi nhớ* trong SGK để giúp các em hiểu rõ thế nào là bài văn nghị luận về tác phẩm truyện (hoặc đoạn trích), các yêu cầu đối với bài văn này.

Hoạt động 4. Hướng dẫn HS luyện tập.

GV có thể khơi gợi, dẫn dắt để HS tóm tắt được vấn đề nghị luận của bài văn ngắn này là tình thế lựa chọn nghiệt ngã của nhân vật lão Hạc và vẻ đẹp của nhân vật này. Bằng sự phân tích cụ thể nội tâm, hành động của nhân vật lão Hạc, bài viết đã làm sáng tỏ một nhân cách đáng kính trọng, một tấm lòng hi sinh cao quý.